

Prihvaćeno: 28. lipnja 2019.

doc. dr. sc. Marija Brajčić,
Filozofski fakultet u Splitu
mbrajcic@ffst.hr

Maja Perić, mag. prim. obr.

SUVREMENA SKULPTURA U OČIMA DJETETA – IVAN MEŠTROVIĆ

***Sažetak:** Cilj ovog istraživanja bio je ispitati reakcije učenika nižih razreda osnovne škole na prikazana likovna djela suvremenog kiparstva, u ovom slučaju poznatog hrvatskog kipara Ivana Meštrovića. Istraživanje je provedeno na području Splitsko-dalmatinske županije i obuhvatilo je 300 učenika osnovnih škola od 1. do 4. razreda, od toga 151 dječaka i 149 djevojčica. Učenicima su pokazana tri vrlo značajna djela ovog umjetnika koja se razlikuju po pristupu oblikovanju volumena i vrsti kompozicije. To su radovi: Majka i dijete, Spomenik Indijancima u Chicagu i Zdenac života. Rezultati istraživanja pokazali su da postoji statistički značajna razlika u percipiranju i prihvaćanju pojedinih djela Ivana Meštrovića s obzirom na dob i spol učenika. U pitanjima otvorenog tipa učenici su iznijeli svoje opservacije na pojedina djela poznatog umjetnika, koje svojom neposrednošću i originalnošću ujedno predstavljaju najvrjedniji dio ovog istraživanja.*

***Ključne riječi:** učenici, likovna kultura, suvremena umjetnost, skulptura.*

UVOD

Umjetnička znanja potiču i razvijaju kognitivni život djeteta, otvaraju vrata ekspresivnoj komunikaciji i neverbalnim putovima za stvaranje i razmjenu znanja i značenja. Svojim sadržajima umjetnost potiče djecu na kritičko, imaginativno i kreativno razmišljanje te omogućava učenicima intelektualnu fleksibilnost (Brajčić, Kušćević, 2016). Umjetnost bi, kao i znanost, svakako trebala biti prisutna u odgoju i obrazovanju mladih naraštaja. „Auconturier i Lapierre smatraju da sudjelovanje u umjetničkim disciplinama pridonosi emocionalnom i socijalnom razvoju djece i mladih: ustanovljuje, razvija i unapređuje konkretne umjetničke sposobnosti i vještine, utječe na oblikovanje estetskih kriterija i sudova, potiče suradnju i dvosmjernu komunikaciju“ (prema Vidulin-Orbanić, 2009: 141). Umjetnost nas, prema Vigotskom, „primorava da težimo iznad svog života k onome što se nalazi s onu stranu njega... nije se bez razloga umjetnost od najstarijeg doba promatrala kao dio i sredstvo odgoja“ (Ivon, 2009: 15).

Jedno od vrlo značajnih obrazovnih sredstava tijekom izvođenja aktivnosti likovne edukacije jest umjetničko djelo. Umjetničko djelo ima zadatak poticati i angažirati intelektualnu aktivnost djece u svrhu osvještavanja likovnog jezika i poticanja kognitivnog razvoja djeteta (Brajčić, Kušćević, 2016). Iako likovno djelo u nastavi

likovne kulture predstavlja odgovarajući likovni poticaj uz pomoć kojega bi trebalo pojasniti učenicima planirani likovni zadatak, ono svojom slojevitosti i otvorenosti može pridonijeti razvoju cjelokupnog dječjeg iskustva u spoznaji svijeta, što neosporno pridonosi intelektualnom, moralnom i estetskom razvoju učenika.

Da bi djeca shvatila značenja likovno-umjetničkih djela koja im nisu primarno namijenjena, potrebno ih je uvoditi u slojevitost likovnog djela kako bi razvijala svoju vizualno-likovnu, a time i kulturno-estetsku osjetljivost (Brajčić, Kuščević, 2016).

SUVREMENA UMJETNOST I NJEZINA PEDAGOŠKA VRIJEDNOST

U kulturi 20. stoljeća likovna umjetnost zauzima značajno mjesto, jer 20. stoljeće predstavlja izrazito plodno i dinamično razdoblje likovnog stvaralaštva. Nikada prije u povijesti umjetnosti nije bilo toliko značajnih promjena, temeljnih novina koje su postavile osnove za spoznaju stvarnosti putem drugačijih ideja i slobode u likovnom izražavanju. Društvene promjene prisutne u umjetničkim naporima odredile su unutarnju logiku mnogih pokreta i umjetničkih impulsa, stoga se likovno-umjetnička produkcija isprovocirana duhom vremena ne može promatrati izdvojeno od vremena i prostora, odnosno kulture 20. stoljeća u koju je uronjena. Likovni umjetnici 20. stoljeća ne uvažavaju tradicionalne vrijednosti, mišljenja, i načine likovnog izražavanja, a ne obilježava ih i ne povezuje samo jedan stil, već istodobno postojanje raznovrsnih stilova. Iako su umjetnici dvadesetog stoljeća često objavljivali zajedničke ciljeve, zajedničke manifeste kojima su proklamirali ideje prisutne u svojim umjetničkim djelima, ipak na temeljima postojećih stilova svog vremena istražuju i izgrađuju osobne, ponekad vrlo različite likovne stilove. Umjetnost 20. stoljeća stalno je u traganju za novim vrijednostima, a služi se stalnim istraživanjem i eksperimentiranjem kao i znanost (Brajčić, Kuščević, 2016).

Prihvatanje likovnih djela kod učenika razvija se u komunikaciji s likovnim djelom, a temelji se na kulturi opažanja, promatranja, doživljavanja, promišljanja i interpretiranja doživljenih sadržaja. Goodman tvrdi da su „umjetnička djela poruke koje prenose činjenice, misli, osjećaje; njihovo proučavanje pripada novonastalom svežderu pod nazivom ‘teorija komunikacije’“ (Goodman 2002, 2014). Feldman (Feldman, 1970) i Chapman (Chapman, 1978) govore o estetskom odgoju mlađe djece i drže da već kod predškolskog djeteta postoji kapacitet za estetski odgovor. Feldman tvrdi kako dijete već u vrtiću može spontano izvesti operacije kao što ih izvode i profesionalni likovni kritičari – opisivanje, analiziranje, interpretiranje i prosuđivanje, ali po nasumičnom redoslijedu. Podučavanje je u umjetnosti, prema Feldmanu, velikim dijelom posao usustavljanja djetetove neukrotive želje za razgovorom o umjetnosti.

Unutar ostvarivanja komunikacije s likovno-umjetničkim djelom u sklopu nastave likovne kulture, važan segment je i upoznavanje umjetničkih djela suvremene umjetnosti. Razumijevanje suvremene umjetnosti nužan je preduvjet za kvalitetan

pedagoški rad, a prisutnost suvremene umjetnosti u pedagoškom radu neophodna je (Zupančić, Duh, 2009).

Na osnovu ovih pretpostavki provedeno je istraživanje na temu reakcija djece na suvremena umjetnička djela skulpture. Zbog opsežnosti i širine pojma suvremene skulpture, ograničili smo se na djela jednog njezina značajnog predstavnika, kipara Ivana Meštrovića koji je značajno obilježio ne samo hrvatsku suvremenu skulpturu, već i svjetsku. Protić navodi da je on hrvatsku skulpturu „preobrazio, podigao i prvi izveo na svjetsku pozornicu, a na svom putu od realnog ka mitskom i od mitskog ka sakralnom, postao pojam njenih vrijednosti“ (Protić, 1982: 28). Izvore i poticaje svog stvaralaštva pronalazi u pariškom impresionizmu i bečkoj secesiji, ali i u antičkoj skulpturi mediteranskih naroda i bogatoj tradiciji vlastitog naroda (Kečkemet, 1983). Njegovi spomenici nalaze se i u zemlji i inozemstvu. Ako se tome doda i njegovo javno i posebno pedagoško djelovanje, jasno je da se radi o umjetniku koji je dao ne samo značajan doprinos suvremenoj skulpturi svoje domovine, već i cijelom čovječanstvu.

METODOLOGIJA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati reakcije učenika nižih razreda osnovne škole na likovna djela suvremenog kiparstva, u ovom slučaju kipara Ivana Meštrovića kao istaknutog predstavnika. Prikazana su djela: „Majka i dijete“, „Spomenik Indijancima u Chicagu“ i „Zdenac života“.

Zadaci koji proizlaze iz cilja istraživanja su:

- utvrditi eventualne razlike u shvaćanju i doživljavanju izabranih djela s obzirom na dob i spol učenika
- istražiti dojmove učenika pri susretu s kiparskim umjetničkim djelom.

HIPOTEZE

U ovom istraživanju postavljene su sljedeće hipoteze:

H 1 – pretpostavlja se da će više učenika viših razreda (3. i 4.) osnovne škole prepoznati motiv u odnosu na učenike nižih razreda (1. i 2.).

H 2 – ispitati razliku u odgovorima učenika prema dojmovima koje im promatra na skulptura ostavlja i s obzirom na spol i razred koji pohađaju.

NAČIN PROVEDBE ISTRAŽIVANJA

Za potrebe istraživanja konstruiran je anketni upitnik kojim su ispitane reakcije učenika nižih razreda na poznata djela Ivana Meštrovića. Anketni je upitnik bio anonimn i upotrijebljen je isključivo u svrhu istraživanja.

Anketne upitnike učenici su popunjavali na način da najprije promotre zadano likovno djelo, a potom odgovore na postavljena pitanja, odnosno da iznesu svoje stavove. Pitanja su bila zatvorenog tipa, a posljednje je pitanje bilo otvorenog tipa u kojem su djeca izrazila svoje dojmove o umjetničkom djelu.

Odgovori iz ispunjenih anketnih listića obrađeni su u statističkom programu SPSS – 17.00, a pri obradi podataka upotrebljavani su statistički postupci: relativni brojevi i Hi-kvadrat.

MJESTO, VRIJEME I ISPITANICI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno na području Splitsko-dalmatinske županije i obuhvatilo je 300 učenika osnovnih škola od 1. do 4. razreda. Rezultati su pokazali da u anketiranim školama dominiraju dječaci, i to njih 151, a djevojčica je bilo 149. Govoreći u postocima, sudjelovalo je 50,3 % dječaka i 49,7 % djevojčica (*tablica 1*).

Tablica 1. Ispitanici prema spolu

	broj učenika	postotak (%)
muško	151	50,3 (%)
žensko	149	49,7 (%)
Σ	300	100,0 (%)

Od ukupno 300 učenika, u svakom razredu anketirano je po 75 učenika. Prema *tablici 1* od 75 anketiranih učenika u prvom razredu njih 40 bili su dječaci, a 35 je bilo djevojčica. U drugom razredu slična je situacija, od 75 učenika 38 je dječaka, a 37 djevojčica. U trećem je razredu identična situacija kao i u drugom razredu. U četvrtom razredu od 75 učenika bilo je 35 dječaka i 40 djevojčica.

REZULTATI I RASPRAVA

U ovom istraživanju upotrjebljena su tri značajna djela Ivana Meštrovića: „Majka i dijete“, „Spomenik Indijancima u Chicagu“ i „Zdenac života“

Slika 1. Majka i dijete

Slika 2. Spomenik Indijancima u Chicagu

Slika 3. Zdenac života

SLIKA 1. MAJKA I DIJETE

Prepoznajete li motiv na ovoj skulpturi?

Tablica 2. Prepoznavanje motiva na skulpturi „Majka i dijete“

	Broj učenika	Postotak (%)
Da	234	78,0 (%)
Ne	66	22,0 (%)
Σ	300	100,0 (%)

U *tablici 2* prikazani su učenički odgovori na pitanje prepoznaju li motiv na skulpturi Ivana Meštrovića „Majka i dijete“. Od ukupno 300 učenika, 234 učenika izjasnila su se da prepoznaju motiv, a 66 učenika da ne prepoznaju motiv. Izraženo u postotcima, 78,0 % učenika izjasnilo se da prepoznaje motiv, a 22,0 % učenika ga ne prepoznaje.

Tablica 3. Prikaz odgovora učenika s obzirom na spol

Prepoznaješ li motiv na ovoj skulpturi?	Spol		Σ
	muško	žensko	
Da	115	119	234
Ne	35	31	66
Σ	150	150	300

Tablica 3 pokazuje odgovore učenika na pitanje prepoznaju li motiv na skulpturi s obzirom na spol. Prema tome, od 150 učenika, 115 ih je prepoznalo motiv, a 35 nije prepoznalo. Kod učenica je slična situacija, od 150 učenica, 119 ih je prepoznalo motiv, a 31 učenica nije prepoznala motiv.

Tablica 4. Odgovori učenika prikazani prema razredu kojeg pohađaju

Razred	Prepoznaješ li motiv na ovoj skulpturi?		Σ
	da	ne	
Prvi	62	13	75
Drugi	58	17	75
Treći	55	20	75
Četvrti	59	16	75
Σ	234	66	300

Odgovori učenika na pitanje prepoznaju li motiv raspoređeni su prema razredima koje pohađaju u tablici 4. U prvom razredu od ukupno 75 učenika, 62 učenika izjasnila su se da prepoznaju motiv, a 13 ih ne prepoznaje motiv. U drugom razredu od 75 učenika, 58 ih je prepoznalo motiv, a 17 nije prepoznalo. U trećem razredu od 75 učenika, 55 ih je prepoznalo motiv, a 20 učenika nije prepoznalo motiv. U četvrtom razredu od 75 učenika, njih 59 izjasnilo se da prepoznaje motiv, a 16 učenika da ne prepoznaje motiv.

Tablica 5. Rezultati Hi-kvadrat testa

Hi-kvadrat test			
	Vrijednosti	df	p
Pearson Hi-kvadrat	1,943 ^a	3	,584
Omjer vjerojatnosti	1,954	3	,582
Linearno pridruživanje	,558	1	,455
N valjanih slučajeva	300		

a. 0 cells (0%) ima očekivanu frekvenciju manju od 5. Minimalna očekivana vrijednost je 16,50.

Rezultati Hi-kvadrata u tablici ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima učenika na postavljeno pitanje prepoznaju li motiv na skulpturi Ivana Meštrovića „Majka i dijete“.

Kako doživljavaš ovu skulpturu?

Tablica 6. Prikaz učeničkih dojмова na promatranu skulpturu

Kako doživljavaš ovu skulpturu?	Broj učenika	Postotak (%)
dojmila me se	202	67,3 (%)
nemam nikakvih dojмова	62	20,7 (%)
nije me se dojmila	36	12,0 (%)
Σ	300	100,0 (%)

Tablica 6 prikazuje rezultate učeničkih dojмова na promatranu skulpturu. Od ukupno 300 učenika, 202 učenika izjasnila su se da ih se skulptura dojmila, 62 učenika nisu imala nikakvih dojмова, a 36 učenika izjavilo je da ih se skulptura nije dojmila. Ti rezultati prikazani u postotcima izgledaju ovako: 67,33 % učenika odabralo je prvi odgovor odnosno da ih se skulptura dojmila, 20,67 % učenika ostalo je ravnodušno, a 12,00 % učenika odlučilo je se da ih se skulptura nije dojmila. Rezultati pokazuju da je na većinu učenika ova skulptura ostavila dojam.

Tablica 7. Prikaz učeničkih dojмова prema razredu kojeg pohađaju

razred	Kako doživljavaš ovu skulpturu?			Σ
	dojmila me se	nemam nikakvih dojмова	nije me se dojmila	
prvi	42	23	10	75
drugi	55	11	9	75
treći	51	16	8	75
četvrti	54	12	9	75
Σ	202	62	36	300

Tablica 7 prikazuje učeničke odgovore rangirane prema razredima. Od ukupno 75 učenika u prvom razredu, 42 učenika odgovorila su da ih se skulptura dojmila, 23 učenika nisu imala nikakvih dojмова, a 10 učenika izjasnilo se da ih se skulptura nije dojmila. U drugom razredu od 75 učenika njih 55 potvrdilo je da ih se skulptura dojmila, 11 učenika nije imalo nikakve dojmove, a 9 učenika skulptura se nije dojmila. U trećem razredu od 75 učenika 51 učenik potvrdio je da ga se skulptura dojmila, 16 učenika izjavilo je da nema nikakvih dojмова, a 8 se učenika skulptura nije dojmila. U četvrtom razredu od ukupno 75 anketiranih učenika 54 učenika izjasnila su se da ih se skulptura dojmila, 12 učenika nije imalo nikakvih dojмова, a 9 se učenika skulptura nije dojmila.

Tablica 8. Rezultati Hi-kvadrat testa

Hi-kvadrat test			
	Vrijednosti	df	p
Pearson Hi-kvadrat	8,043 ^a	6	,235
Omjer vjerojatnosti	7,856	6	,249
Linearno pridruživanje	1,768	1	,184
N valjanih slučajeva	300		

a. 0 cells (,0 %) ima očekivanu frekvenciju manju od 5. Minimalna očekivana vrijednost je 9,00.

Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima s obzirom na dob učenika. Većinu učenika u svim četirima razredima ova se skulptura dojmila.

Verbalizirani dojmovi učenika na promatranu skulpturu „Majka i dijete“:

1. razred:

- *skulptura mi ostavlja svakakav i nikakav dojam*
- *mislim da je na skulpturi žena koja drži dijete i želi ga poljubiti*
- *to je majka i dijete*
- *lijepa mi je ova skulptura*
- *ostavlja mi lijep i uredan dojam*
- *imam dojam da žena voli svoje dijete*
- *sjeća me na mene kada sam bila mala*
- *ostavlja mi maštovit dojam*

2. razred:

- *vidim ženu u naručju s djetetom*
- *to bi mogla biti Marija s Isusom*
- *to je žena koja gleda u dijete i nešto mu priča*
- *budi sretan dojam*
- *to je majka koja je rodila dijete*
- *ostavlja mi vjerski dojam*
- *majka koja doji dijete*

3. razred:

- *to su majka i dijete, kao da su se vratili u doba Isusa Krista*
- *to je majka koja voli svoje dijete*
- *jako lijepo, dijete grli majku, što znači da joj uzvraća ljubav*
- *lijepo ih je vidjeti ovako sretne*
- *ostavlja mi dojam ljubavi*
- *sjeća me na mene kada sam se rodio*
- *osjećajno!*

4. razred:

- *skulptura je lijepa i podsjeća me na faraonovu kćer koja je iz rijeke izvadila Mojsija*
- *vidim Gospu koja drži Isusa*
- *izgleda kao dadilja koja uspavljuje dijete*
- *na mene ostavlja lijep dojam jer je na svijet došla nova duša*
- *to je Gospa koja spava i drži Isusa u naručju*
- *ostavlja mi sretan, lijep i radostan dojam!*
- *to je život!*

SLIKA 2. IVAN MEŠTROVIĆ, „SPOMENIK INDIJANCIMA U CHICAGU“

Prepoznajete li motiv na ovoj skulpturi?

Tablica 9. Prepoznavanje motiva na skulpturi „Spomenik Indijancima u Chicagu

Prepoznaješ li motiv na ovoj skulpturi?	Broj učenika	Postotak (%)
da	237	79,0 %
ne	63	21,0 %
Σ	300	100,0 %

Tablica 9 pokazuje da se od ukupno 300 anketiranih učenika 237 izjasnilo da prepoznaje motiv na skulpturi, a 63 učenika nisu prepoznala motiv. Gledano u postotcima, 79,00 % učenika potvrdilo je da prepoznaje motiv, a 21,00 % učenika nije prepoznalo motiv.

Tablica 10. Prikaz odgovora učenika s obzirom na spol

Prepoznaješ li motiv na ovoj skulpturi?	Spol		Σ
	muško	žensko	
Da	120	117	237
Ne	33	30	63
Σ	153	147	300

Tablica 10 pokazuju rezultate učeničkih odgovora raspoređenih prema spolu. Od 153 učenika 120 ih je prepoznalo motiv, dok 33 učenika nisu prepoznala motiv, također od ukupno 147 učenika, 117 ih je prepoznalo motiv, a 30 učenika izjasnilo se da ne prepoznaje motiv.

Tablica 11. Odgovori učenika prikazani prema razredu kojeg pohađaju

Razred	Prepoznaješ li motiv na ovoj skulpturi?		Σ
	da	ne	
Prvi	64	11	75
Drugi	61	14	75
Treći	56	19	75
Četvrti	56	19	75
Σ	237	63	300

Rezultati u *tablici 11* raspoređeni su po kriteriju razreda koji pohađaju. Od ukupno 75 učenika u prvom razredu 64 učenika prepoznala su motiv, a 11 učenika nije. U drugom razredu od 75 učenika 61 učenik prepoznao je motiv, a 14 se učenika izjasnilo da ga ne prepoznaje. U trećem i četvrtom razredu identična je situacija u rezultatima. Od 75 učenika, 56 prepoznalo je motiv, dok 19 učenika nije.

Tablica 12. Rezultati Hi-kvadrat testa

Hi-kvadrat test			
	Vrijednosti	df	p
Pearson Hi-kvadrat	3,757 ^a	3	,289
Omjer vjerojatnosti	3,848	3	,278
Linearno pridruživanje	3,368	1	,066
N valjanih slučajeva	300		

a. 0 cells (,0 %) ima očekivanu frekvenciju manju od 5. Minimalna očekivana vrijednost je 15,75

Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u rezultatima s obzirom na razred koji pohađaju, što ukazuje da u svim razredima postoji jednak udio učenika koji ne prepoznaju motiv ovog likovnog djela.

Kako doživljavaš ovu skulpturu?

Tablica 13. Prikaz učeničkih dojmova na promatranu skulpturu

Kako doživljavaš ovu skulpturu?	Broj učenika	Postotak (%)
dojmila me se	187	62,3 (%)
nemam stav	81	27,0 (%)
nije me se dojmila	32	10,7 (%)
Σ	300	100,0 (%)

U *tablici 13* od ukupno 300 anketiranih učenika 187 ih je potvrdilo da ih se dojmila skulptura, odnosno 62,33 % učenika, 81 učenik izjasnio se da nema stav, odnosno 27,00 % učenika, a 32 učenika izjasnila su se da ih se skulptura nije dojmila, u postotcima, 10,67 % učenika.

Tablica 14. Prikaz učničkih dojmova s obzirom na spol

Kako doživljavaš ovu skulpturu?	Spol		Σ
	muško	žensko	
dojmila me se	117	70	187
nemam stav	27	54	81
nije me se dojmila	9	23	32
Σ	153	147	300

Tablica 14 prikazuje stavove učenika s obzirom na spol. Od ukupno 153 anketirana učenika 117 ih je izjavilo da ih se dojmila skulptura, 27 učenika nema stav, a 9 učenika izjasnilo se da ih se skulptura nije dojmila. Kod učenica situacija je drugačija. Od 147 učenica, 70 ih je potvrdilo da ih se skulptura dojmila, 54 učenica nema stav, a 32 su se učenice izjasnile da ih se skulptura nije dojmila. Ova se skulptura više sviđa dječacima nego djevojčicama, što je očekivano s obzirom na motiv konjanika koji je potencijalno zanimljiviji dječacima i imanentniji njihovim preferencijama.

Tablica 15. Prikaz učničkih dojmova prema razredu kojeg pohađaju

razred	Kako doživljavaš ovu skulpturu?			Σ
	dojmila me se	nemam nikakvih dojmova	nije me se dojmila	
Prvi	37	32	6	75
Drugi	48	18	9	75
Treći	50	22	3	75
Četvrti	46	24	5	75
Σ	181	96	23	300

U *tablici 15* prikazani su rezultati učničkih odgovora o tome kako ih se dojmila skulptura. U prvom razredu od ukupno 75 učenika, 37 ih je potvrdilo da ih se dojmila skulptura, 32 su učenika ravnodušna, a 6 učenika izjasnilo da ih se skulptura nije dojmila. U drugom razredu od 75 učenika, 48 ih se skulptura dojmila, 18 ih je neodlučno, a 9 učenika izjasnilo se da ih se skulptura nije dojmila. U trećem razredu od 75 učenika, 50 učenika se skulptura dojmila, 22 učenika nema stav, a 3 su se učenika izjasnila da ih se skulptura nije dojmila. U četvrtom razredu od 75 učenika, 46 ih se izjasnilo da ih se skulptura dojmila, 24 učenika nema stav, a 5 učenika kažu da ih se skulptura nije dojmila.

Tablica 16. Rezultati Hi-kvadrat testa

Hi-kvadrat test			
	Vrijednosti	df	p
Pearson Hi-kvadrat	15,924 ^a	6	,014
Omjer vjerojatnosti	16,255	6	,012
Linearno pridruživanje	9,885	1	,002
N valjanih slučajeva	300		

a. 0 cells (,0 %) ima očekivanu frekvenciju manju od 5. Minimalna očekivana vrijednost je 8,00

Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju da postoji statistički značajna razlika u rezultatima učeničkih odgovora prema razredima koje pohađaju ($\chi^2 = 15,924$; $df = 6$; $p < 0,05$).

Zaključujemo da skulptura ostavlja bolji dojam na učenike trećeg i četvrtog razreda, što znači da je stariji učenici bolje prihvaćaju.

Verbalizirani dojmovi učenika na skulpturu Ivana Meštrovića „Spomenik Indijancima u Chicagu“:

1. razred:

- *napeta je situacija*
- *to je ban Jelačić na konju*
- *ostavlja mi srednje sretan dojam*
- *slika je uzbudljiva*
- *ostavlja mi jak dojam*
- *to je čovjek na konju*

2. razred:

- *vidim konja i faraona, ostavlja umjetnički dojam*
- *to je kauboj na konju, ali ne znam kuda je krenuo*
- *kip mi ostavlja odličan dojam*
- *mislim da je to Indijanac s lukom i strijelom i gađa neprijatelje*
- *mislim da je to poglavica*
- *možda je to konj u trku*
- *hrabrost!*
- *prekrasno!*
- *kip me čini tužnim*
- *ostavlja mi dojam ubijačine*

3. razred:

- *vidim vojnika s bakljom na konju*
- *vidim konja i konjanika, mislim da je to sinjska alka*
- *to bi mogla biti igračka konja i Indijanca, kao da su u žurbi*
- *to je ban Josip Jelačić u Zagrebu*

- *mislim da je to Mojsije na konju*
- *ostavlja mi dojam zamišljenosti*
- *ostavlja mi lijep dojam, volim konje*
- *genijalna je!*
- *slika je sjajna!*

4. razred:

- *podsjeca me na Egipćanina na konju i to kako su Egipćani krenuli za Izraelcima prema Crvenome moru i more ih je potopilo*
- *podsjeca me na čovjeka na konju koji govori juriš u narod*
- *uzbudljiv kip, pokazuje snagu Indijanca*
- *slika ima jačinu*
- *mislim da je to čovjek na konju koji ide u rat*
- *to bi mogao biti kip Majke slobode*

SLIKA 3. IVAN MEŠTROVIĆ, „ZDENAC ŽIVOTA“

Prepoznajete li motiv na ovoj skulpturi?

Tablica 17. Prepoznavanje motiva na skulpturi „Zdenac života“

	Broj učenika	Postotak (%)
Da	151	50,3 (%)
Ne	149	49,7 (%)
Σ	300	100,0 (%)

Tablica 17 pokazuje rezultate odgovora na pitanje: prepoznajete li motiv na skulpturi „Zdenac života“. Od 300 učenika, 151 učenik, odnosno u postotcima 50,33 % učenika prepoznalo je motiv na Meštrovićevoj skulpturi. S druge strane, 149 učenika, tj. 49,67 % učenika nije prepoznalo motiv.

Tablica 18. Prikaz odgovora učenika s obzirom na spol

spol	Prepoznaješ li motiv na ovoj skulpturi?		Σ
	da	ne	
muško	76	75	151
žensko	75	74	149
Σ	151	149	300

Tablica 18 pokazuje odgovore učenika s obzirom na spol. Od ukupno 151-og učenika, 76 ih je prepoznalo motiv, a 75 nije prepoznalo motiv. Također je 75 učenika odgovorilo da prepoznaje motiv, a 74 učenice ga ne prepoznaju.

Tablica 19. Odgovori učenika prikazani prema razredu kojeg pohađaju

razred	Prepoznaješ li motiv na ovoj skulpturi?		Σ
	da	Ne	
prvi	34	41	75
drugi	38	37	75
treći	43	32	75
četvrti	36	39	75
Σ	151	149	300

Tablica 19 prikazuje rezultate učeničkih odgovora raspodijeljene s obzirom na razred koji učenici pohađaju. U prvom razredu od ukupno 75 anketiranih učenika 34 su učenika potvrdila da prepoznaje motiv na skulpturi, a 41 učenik nije prepoznao motiv. U drugom razredu od 75 učenika 38 učenika izjasnilo se da prepoznaje motiv, a 37 učenika nije prepoznalo motiv. U trećem razredu od 75 učenika, 43 su prepoznala su motiv, a 32 ga nisu prepoznala. U četvrtom razredu od 75 učenika, 36 ih je prepoznalo motiv, dok ga 39 nije prepoznalo.

Tablica 20. Rezultati Hi-kvadrat testa

Hi-kvadrat test			
	Vrijednosti	df	p)
Pearson Hi-kvadrat	2,387 ^a	3	,496
Omjer vjerojatnosti	2,393	3	,495
Linearno pridruživanje	,322	1	,571
N valjanih slučajeva	300		

a. 0 cells (,0 %) ima očekivanu frekvenciju manju od 5. Minimalna očekivana vrijednost je 37,25

Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u rezultatima učeničkih odgovora na postavljeno im pitanje prepoznaju li motiv na Meštrovićevoj skulpturi „Zdenac života“, s obzirom na razred koji pohađaju.

Kako doživljavaš ovu skulptura?

Tablica 21. Prikaz učeničkih dojmova na skulpturu „Zdenac života“

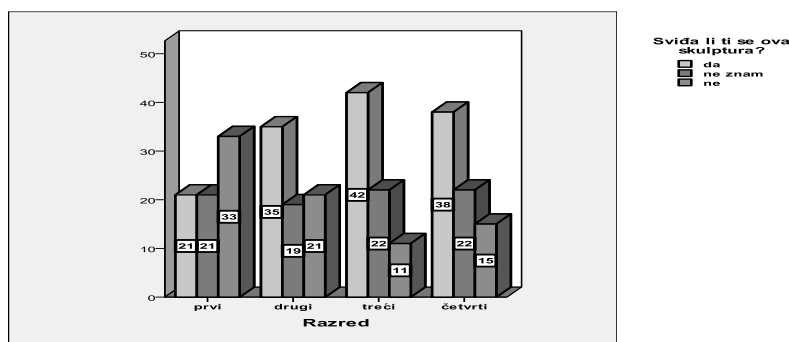
	Broj učenika	Postotak (%)
dojmila me se	136	45,3 (%)
ne znam	84	28,0 (%)
nije me se dojmila	80	26,7 (%)
Σ	300	100,0 (%)

Tablica 21 prikazuje rezultate odgovora na pitanje kako učenici doživljavaju skulpturu „Zdenac života“. Od ukupno 300 anketiranih učenika, njih 136 potvrdilo je da ih se skulptura dojmila, 84 učenika nema stav, a 80 učenika izjasnilo se da ih se skulptura nije dojmila. U postotcima, 45,33 % učenika skulptura se dojmila, 28,00 % nema stav, a na 26,67 % učenika skulptura nije ostavila dojam.

Tablica 22. Prikaz ueničkih dojmova s obzirom na spol

spol	Kako doživljavaš ovu skulpturu			Σ
	dojmila me se	ne znam	nije me se dojmila	
muško	67	47	37	151
žensko	69	37	43	149
Σ	136	84	80	300

Tablica 22 prikazuje podatke o stavovima učenika s obzirom na spol. Od 151 učenika, 67 ih je koji su se izjasnili da ih se skulptura dojmila, 47 učenika nema stav, a 37 se učenika skulptura nije dojmila. Kod učenica su slični rezultati. Skulptura se dojmila 69 učenica, 37 ih nema stav, dok se 43 učenice skulptura nije dojmila.

Grafikon 1. Grafički prikaz ueničkih stavova s obzirom na razred

Na grafikonu 1 grafički su prikazani rezultati raspodijeljeni s obzirom na razred koji učenici pohađaju. U svakom razredu anketirano je po 75 učenika. U prvome razredu 21 učenik izjasnio se da ga se skulptura dojmila, isto toliko ih nema stav, dok su 33 učenika izjavila da ih se skulptura nije dojmila. U drugom razredu je 35 učenika koje se skulptura dojmila, 19 učenika nema stav, a 21 se učenik izjasnio da ga se skulptura nije dojmila. U trećem razredu 42 učenika se dojmila skulptura, 22 učenika nema stav, a 11 se učenika izjasnilo da ih se skulptura nije dojmila. U četvrtom razredu 38 se učenika dojmila skulptura „Zdenac života“, 22 učenika nema stav, a 15 učenika skulptura se nije dojmila.

Tablica 23. Rezultati Hi-kvadrat testa

Hi-kvadrat test			
	Vrijednosti	df	p
Pearson Hi-kvadrat	21,439 ^a	6	,002
Omjer vjerojatnosti	21,603	6	,001
Linearno pridruživanje	14,434	1	,000
N valjanih slučajeva	300		

a. 0 cells (,0 %) ima očekivanu frekvenciju manju od 5. Minimalna očekivana vrijednost je 20,00

Rezultati u tablici ukazuju na postojanje statistički značajne razlike u odgovorima učenika na pitanje je li ih se dojmila skulptura „Zdenac života“. Rezultati su prikazani s obzirom na razred koji učenici pohađaju ($\chi^2 = 21,439$; $df = 6$; $p < 0,05$).

I u ovom se slučaju pokazalo da učenici viših razreda imaju pozitivniji dojam i bolju reakciju na likovno djelo od učenika prvih dvaju razreda.

Verbalizirani dojmovi učenika na skulpturu Ivana Meštrovića „Zdenac života“:

1. razred:

- *to su ljudi koji plešu*
- *vidim ljude bez odjeće*
- *mislim da su to ljudi koji plivaju oko vode*
- *kao da im je nešto upalo u bunar i ne mogu doći do toga*
- *to je torta sa šlagom*
- *staromodno!*
- *vidim puno ljudi okupljeno oko vode*
- *mislim da su žedni i umorni*
- *vidim košaru*

2. razred:

- *na skulpturi vidim više ljudi na jednome mjestu i na mene ostavlja pozitivan dojam*
- *vidim ljude koji štede novac, nije im lako!*
- *zajedno smo jači!*
- *to su ljudi koji mole*
- *ovaj spomenik mi ostavlja tužan dojam*
- *to je krštenje*
- *mislim da su to ljudi koji piju iz zdenca*
- *vidim nešto, ali ne znam što je to*
- *mislim da su to anđeli oko vode*
- *ovo mi je najljepši spomenik od svih*
- *osjećam se raspoloženo kada gledam ovu skulpturu*
- *to je zdenac*
- *lijepo je*

3. razred:

- *izgleda poput krune, kao da će se netko okruniti*
- *to su ljudi okupljeni u krugu i razgovaraju o bitnim stvarima*
- *sliči mi na tortu od čokolade, njam!*
- *podsjeca me na ljude koji peru ruke*
- *spomenik je lud*
- *to je očito neki spomenik*
- *ostavlja mi dojam napuštenosti i straha*
- *već sam to vidjela u Zagrebu*

4. razred:

- *mislim da su to ljudi oko bokala*
- *slika je dosta zanimljiva, mislim da su to ljudi oko krstionice*
- *ostavlja mi dojam da će se ljudi umivati*
- *žedni ljudi piju vodu na zdencu*
- *to je neko pleme*
- *to je zdenac života*
- *to je u Zagrebu, sjećam se*

ZAKLJUČAK

Istraživanje je pokazalo da djeca nižih razreda dobro prihvaćaju umjetnička djela Ivana Meštrovića, kao predstavnika suvremene skulpture. Međutim, u likovnim djelima „Majka i dijete“ i „Spomenik Indijancima u Chicagu“ učenici su bolje razumjeli motiv. Treće likovno djelo, „Zdenac života“, pokazalo se teže shvatljivo učenicima prilikom razumijevanja motiva, što se može očekivati, jer je forma isprepletenih tijela oko zdenca, osobito ako se promatra na fotografiji, teže shvatljiva mlađem uzrastu. Iako postavljena hipoteza H 1 pretpostavlja se da će više učenika starijih razreda (3. i 4.) osnovne škole prepoznati motiv u odnosu na učenike nižih razreda (1. i 2.), ona u rezultatima istraživanja nije potvrđena jer učenici bez obzira na dob jednako prepoznaju odnosno ne prepoznaju motiv skulpture.

Hipoteza H 2 koja pretpostavlja razliku u dojmovima učenika na promatrana djela s obzirom na spol i dob potvrđena je kod dviju skulptura, „Spomenik Indijancima u Chicagu“ i „Zdenac života“. Kod ovih dviju skulptura pokazala se statistički značajna razlika u odgovorima s obzirom na razred koji učenici pohađaju, odnosno učenici viših razreda (trećeg i četvrtog) imaju pozitivniju reakciju na promatrane skulpture i izjašnjavaju se da ih se dojmila skulptura. Također, pokazala se razlika s obzirom na spol te je utvrđeno da se „Spomenik Indijancima u Chicagu“ više sviđa dječacima.

Pitanja otvorenog tipa pokazala su da djeca na osebujan način doživljavaju suvremenu skulpturu, što se uočava u njihovim odgovorima koji su nadasve originalni i pružaju uvid u asocijacije koje u njima budi pokazana skulptura. Ti su odgovori pokazali da učenici na instinktivnoj i asocijativnoj osnovi doživljavaju likovno djelo. Zadaća bi učitelja bila da ih ciljano usmjerava na promatranje u kojem bi akcent bio na uočavanju i prepoznavanju likovnog jezika, jer to učenicima omogućuje bolje razumijevanje likovnog djela i likovnog stvaranja uopće.

Prethodna su istraživanja koje su proveli Kuščević, Brajčić, Mišurac (2009) i Brajčić, Arnautović (200.) o preferencijama učenika prema umjetničkim područjima pokazala da učenici preferiraju modeliranje kao oblik rada u osnovnoj školi, te i ovo istraživanje dokazuje da učenici pokazuju zanimanje za djela suvremene skulpture. Zbog toga bi preporuka učiteljima bila da ovom području likovne umjetnosti daju više prostora u planiranju nastave likovne kulture. Istraživanje također može poslužiti učiteljima u odabiru likovnih djela suvremene umjetnosti jer im daje smjernice koja će djela učenici nižih razreda lakše prihvatiti. Ovo je istraživanje pokazalo i to da djeca doživljavaju likovno djelo na osebujan i sebi svojstven način, međutim, uz stručan pristup promatranju likovnog djela treba ih voditi od instinktivnog i asocijativnog prema ciljanom opažanju i prepoznavanju likovnog jezika na likovnom djelu.

LITERATURA

1. Brajčić, M., Kuščević, D. (2016). Dijete i likovna umjetnost – doživljaj likovnog djela. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
2. Brajčić, M., Arnautović, D. (2002). Učenik aktivni subjekt u realizaciji i vrednovanju odgojno-obrazovnih ciljeva predmeta likovna kultura u osnovnoj školi. Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja, 51 (1-2); 19 – 25.
3. Chapman L. (1978). Approaches to Art in Education, New York, Harcourt Brace Jovanovich.
4. Duh, M., Zupančić T. (2009). Suvremeno likovno stvaralaštvo kao sadržaj likovnoga projekta u vrtiću. U: H. Ivon (ur.) Djeca i mladež u svijetu umjetnosti (str. 51 – 77). Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Centar za interdisciplinarne studije StudiaMediterranea, Hrvatski književno pedagoški zbor – ogranak Split.
5. Feldman, E. (1970). Becoming Human through Art, EnglewoodCliffs N. J., Prentice Hall.
6. Goodman, N. (2002). Jezici umjetnosti: pristup teoriji simbola. Zagreb: Kruzak.
7. Ivon, H. (2009). Dječja igra – dječja umjetnost. U: H. Ivon (ur.) Djeca i mladež u svijetu umjetnosti (str. 7–17). Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Centar za interdisciplinarne studije StudiaMediterranea, Hrvatski književno pedagoški zbor – ogranak Split.
8. Kečkemet, D. (1983). Ivan Meštrović. Beograd: Nolit.
9. Kuščević, D., Brajčić, M., Mišurac, Zorica, I. (2009). Stavovi učenika osmih razreda osnovne škole o nastavnom predmetu Likovna kultura. Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja, 58 (2); 189 – 198.
10. Protić, M. Skulptura XX. veka (1982). Zagreb: Spektar.
11. Vidulin-Orbanić, S. (2009). Umjetnička (glazbena) komunikacija u odgoju i obrazovanju, U: H. Ivon (ur.) Djeca i mladež u svijetu umjetnosti (str. 137 – 153). Split: Filozofski fakultet, Centar za interdisciplinarne studije StudiaMediterranea, Hrvatsko pedagoško-književni zbor – ogranak Split.